

ORHAN KEMAL’İN “EL KIZI” ADLI ROMANI İLE GÜRCÜCE ÇEVİRİSİNİN KARŞILAŞTIRILMASI ÇÖZÜMLEMESİ (ATASÖZLERİ BAĞLAMINDA)

Gül Mükerrerem ÖZTÜRK¹

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Türk Edebiyatı’nın en önemli isimlerinden biri olan yazar Orhan Kemal’in “El Kızı” adlı yapıtının İbrahim Goradze ve Niko Baramidze tarafından “უცხო ქალი„(Ucxo Kali) olarak hedef dil Gürcüceye kazandırılan çevirisi üzerine görüş bildirip, Orhan Kemal’in El Kızı romanlarında kullandığı atasözlerin Türkçe ve Gürcüce metinleri karşılaştırılıp, tespit edilip değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kültürel ve dilsel farklılıklardan yola çıkarak çevirmenin, yazarın duygu ve düşüncelerini erek metne yansıtmış tarzını İbrahim Goradze ve Niko Baramidze tarafından biçimlendirilen yerelleştirme stratejilerine dayanarak erek odaklı bir çeviri kuramını dile getirmeye çalışacağız. Atasözlerin anlamları tespit edilirken Türk Dil Kurumu’nun Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü ve Eter Mamulia Türkçe-Gürcüce Deyimler Sözlüğü kullanılmıştır. Böylece çeviri eserin yeterli mi yoksa kabul edilebilir mi olduğunu öğrenebilmek adına öncelikle dış kapakları, sayfa ve bölüm sayıları irdelenip, sonrasında ise kaynak metin içerisinden örnek olarak alınan cümlelerin, çeviri metindeki karşılıkları saptanarak çevirmenler tarafından nasıl çevrildikleri ortaya konmuş ve kaynak metne ne derece sadık kaldıkları saptanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, karşılaştırma, gürcüce, atasözleri, yerelleştirme

¹ Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Gürcü Dili ve Edebiyatı Bölümü, Rize. gul.ozturk(at)erdogan.edu.tr

ORHAN KEMAL'S " THE FOREIGNER'S DAUGHTER" NOVEL BY COMPARISON OF FORENSIC ANALYSIS GEORGIAN TRANSLATION (PROVERBS IN THE CONTEXT)

ABSTRACT

Translation, which is an intercommunal requirement, not only supplies information flow from the source language into the target language but also serves as a bridge between communities by helping them know the social, political, cultural, cultural and scientific attitudes of each other. There are many terminological definitions of the concept of translation. But its main function is to provide intercultural communication. This intercultural communication is a situation in which the relation between the text and the source text must be handled appropriately. In this study, my aim is to compare and contrast one of the important Turkish writers Orhan Kemal's novel "El Kızı" and its Georgian "El Kizi" (The Foreigner's Daughter) by İbrahim Goradze and Niko Baramidze. In this context, the translators's transference of the author's literary emotions and thoughts into the target text by taking the cultural and linguistic differences into account will be studied under the guidance of target-oriented translation theory based on vernacularization and alienation strategies shaped by İbrahim Goradze and Niko Baramidze. When analyzing the meanings of proverbs Turkish Language Association of Proverbs and Idioms Dictionary and Ether Mamuli Turkish-Georgian Dictionary of Idioms are used. In the process of determination whether the level of translation is satisfactory of acceptable, firstly the cover pages, total number of pages and the sections were examined. Secondly, the sentences selected from the source text were compared to the ones in the translated copies in order to determine their closeness and loyalty to the main text.

Key words: Translation, comparison, georgian, proverbs, vernacularisation

Öztürk, Gül Mükerrerem. "Orhan Kemal'in "El Kızı" adlı romanı ile Gürcüce Çevirisinin Karşılaştırılması Çözümlemesi (Atasözleri Bağlamında)". *ulakbilge* 5.12 (2017): 827-836

Öztürk, G. M. (2017). Orhan Kemal'in "El Kızı" adlı romanı ile Gürcüce Çevirisinin Karşılaştırılması Çözümlemesi (Atasözleri Bağlamında). *ulakbilge*, 5 (12), s.827-836.

Giriş

Çeviri işlemi günümüzde toplumları ve bireyleri birbirine yaklaştıran ve onlar arasında diyalogun ve iletişimin kurulmasını sağlayan bir etkinliktir. Çeviri tarihi, insanoğlunun varlığıyla birlikte anılmaktadır. İnsanın, kendisi için yabancı olan dünyada, içinde yaşadığı toplumun dilini öğrenip varlığını sürdürebilme ve birlikte yaşadığı insanlarla iletişim kurma zorunluluğu, toplumlararası düzeyde de zorunlu hale gelmiştir. Zira küreselleşme süresinde sınırların kalkmasıyla birlikte toplumsal iletişim doğal olarak gerçekleşmektedir; önemli olan söz konusu iletişimin sağlıklı ve yeterli düzeyde gerçekleşmesidir. Çeviri bilim doğası gereği dilbilim, toplumbilim, kültür bilim, tarih, felsefe gibi pek çok alanla bağlantılı içindedir. Bu nedenle bu alanda yapılan çalışmalar, kuramsal, betimlemeli ve uygulamalı olarak üç temel başlıkta toplanmaktadır (Reß1995; Holmes 1987).

Edebi eserlerin çevirisinde yalnızca dilsel eşdeğerlik yeterli olamaz. Çünkü bu tür metinlerin bilimsel, teknik ve diğer metinlerden farklı olarak güçlü bir anlatım ve kültürel birikim içeren sanat değeri yüksek, bilinen dil kurallarının dışında bir dil dokusuyla yapılanması ve sözcüklerin düz anlamlarının yanında okuru eğlendirecek, düşündürcek ve okumayı sürükleyecek yan anlamları, çağrışımsal anlamları ve deyim anlamları ile kullanılması(Koller,1987:81), bu metinlerin biçimsel içeriksel veya sanatsal öğelerine dikkat çekmektedir. Atasözü, deyim, istiare ve mecaz gibi daha birçok çeşidi bulunan ve sanatsal yazınların karakteristik özelliği olarak kültürel birikime dayanan, dil oyunlarının da için de bulunduğu bu dilsel öğeler, karşılıklı dillere aktarılırken çeşitli çeviri sorunları doğurarak orijinal metinden bir uzaklaşmaya ya da anlam kaybına neden olmaktadır.

Bu çalışmada yazar Orhan Kemal'in "*El Kızı*" adlı romanının 1990 yılında İbrahim Goradze ve Niko Baramidze tarafından "*უცხო კალი*„(*Ucxo Kali*) adıyla Gürcüceye çevrili incelenecektir. "*უცხო კალი*„(*Ucxo Kali*) adıyla okurlarına kazandırılan romanda, özellikle atasözlerinin metin türüne özgü eşdeğerliğin sağlanıp sağlanmadığı ve bunun için ne tür stratejiler izlendiği üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Bu inceleme sonucunda ortaya çıkan çeviri sorunlara çözümler önerileri de getirilecektir.

Çeviri Eşdeğerliği İncelenmesi

Çalışmanın bu bölümünde kaynak metin ve amaç metinde yer alan bazı atasözlerinden örnekler alınıp karşılaştırılacaktır. Özellikle anlamsal, söz dizimsel, dilsel üslubunun yanı sıra, metinleri biçimsel yönden etkileyen ve süslü bir dilin

malzemesi olan atasözlerindeki dil oyunlarının çevirisi üzerinde durulup eşdeğerliği açısından incelenecektir. Genel olarak eserlerdeki atasözlerine bakıldığında zıtlıklar, tekrarlar, kafiyeler, aynı ve yakın sesler, sıfatlar, sayılar, eksilteli cümleliler, emir cümleliler, mukayeseli ve paralel anlatımlar, ikilemeler, sorular ve de- fiiliyle kurulmuş olanlar, devrik cümleli olanlar (Bozkaplan, 2004: 514) ortak noktaları oluşturur. Bu bilgilerin ışığında Orhan Kemal'in "*El Kızı*" romanının Gürcüce çevirisiyle karşılaştırdığımızda 4 kategoride tasnif edebiliriz:

1-Kelimesi Kelimesine Anlamı Korunmuş Çeviri

●Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar

"En kısa zamanda İstanbul'a, ağabeyinin yanına dönecekti! Zaten irtibat halindeydiler. Ağabeyi, avukat kocasından dul kalan kız kardeşini sabırsızlıkla bekliyordu. Gelmeliydi. Ölenle ölünmezdi. **Allah bir kapıyı kapadıysa başka bir kapıyı açardı.**"(EK. s.386)

„იგი მალე სტამბოლში, თავის უფროს ძმასთან აპირებდა დაბრუნებას. და-ძმას ერთმანეთში მიწერ-მოწერა ჰქონდათ. ძმა უდროოდ დაქვრივებული დის დაბრუნებას მოუთმენლად ელოდა. აბა, ნერიმანი მიწაში ხომ არ ჩაჰყვებოდა მკვდარს? ცოცხალი იყო და ცხოვრება თავისას მოითხოვდა... თანაც, **ღმერთმა ერთი კარი თუ დაუხშო, მეორეს გაუღებდა**“(უცხო ქალი, გვ. 318)

Orijinal metindeki "*Allah bir kapıyı kapadıysa başka bir kapıyı açardı*" atasözü Gürcüce çevirisinde "*ღმერთმა ერთი კარი თუ დაუხშო, მეორეს გაუღებდა*." şeklinde çevrilmiştir. Kelimesi kelimesine bir çeviridir ve karşılaştırdığımızda anlamsal olarak aynı olduğunu görmekteyiz.

●İtin duası kabul olsaydı gökten kemik yağardı

"Köpek. *İtin duası kabul olsaydı, gökten kemik yağardı...*"(EK. s.116)

„ძაღლო, ყოვლადძლიერი რომ ძაღლის ლოცვებს უსმენდეს, მაშინ ციდან ძვლები ჩამოცვიოდა“(უცხო ქალი, გვ.93)

Orijinal metindeki „*İtin duası kabul olsaydı, gökten kemik yağardı*“ atasözü Gürcüce çevirisiyle karşılaştırıldığında „*ყოვლადძლიერი რომ ძაღლის*

ლოცვებს უსმენდეს, მაშინ ციდან ძვლები ჩამოცვიოდა” şeklinde çevrildiğini görmekteyiz. Bu atasözü Gürcü dilinde de kullanılmaktadır. Anlamsal olarak Türk atasözüne de benzediğini görmekteyiz.

•Kör satıcının kör alıcısı olur

“Ana sözü dinleseydin, yolun kisasından dönerdik biter giderdi. Dinlemedin. Az mı oğlum dedim, yavrum dedim. Bu kız senin dengin değil, yol yakinken defet başından. **Kör bakanın kör alıcısı olur.** O da kendine münasibini bulur, dedim, nafile...” (EK. s.101)

„დედის სიტყვა რომ შეგესმინა, მოკლე გზიდან დავბრუნდებოდით და ამ საქმეს დროზე მოვრჩებოდით. შენ კი არ დამოკერე. რამდენჯერ გითხარი, შვილო, ეს ქალი შენი შესაფერი არ არის- მეთქი. მაზჰარ, ჯობია, ეს დედაკაცი ახლავე მოიშორო თავიდან... ხომ გირჩევდი, **ბრმა გამყიდველს ბრმა მუშტარი ეყოლება** და ისიც მისთანას ნახავს- მეთქი. გითხარი და არ დამოკერე.“ (უცხო ქალი, გვ.81)

„*Kör bakanın kör alıcısı olur*“ atasözü çevirmenler tarafından Gürcüceye „**ბრმა გამყიდველს ბრმა მუშტარი ეყოლება**“ şeklinde kelimesi kelimesine çevrilmiştir. Anlamsal olarak da anlamını çeviriye kaybetmeden aktarılmıştır.

• Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz

“İtikatsızlık iyi şey değil. İtikatsızlıktan her türlü fenalık doğar. Dinle beni Mazhar: **Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz!** Sen içinde gücündeyken, karın olacak küp uçuran, avuç dolusu paralar sarfederek büyüçülere eşek dilleri yazdırıyor sana eşek dilleri!” (EK. s.98)

„ადამიანი ურწმუნო არ უნდა იყოს. რწმენის დაკარგვა ყოველგვარი უბედურების საწინდარია, ჩემო მაზჰარ. მისმინე, შვილო, **დედაზე უფრო ახლობელი და ბაღდადზე უფრო მშვენიერი და თვალწარმტაცი მხარე არსად არ არის.** შენ შენი საქმითა ხომ დაკავებული, აქ კი ეს შენი შერეკილი ცოლი კუდიანებთან იმდენ ფულს ხარჯავს შენი მოკადღოებისათვის, რომ...” (უცხო ქალი, გვ. 79)

Yukarıda Türkçe metinde geçen „*Ana gibi yar, Bağdat gibi diyar olmaz!*” atasözü Gürcü diline “*დედაზე უფრო ახლობელი და ბაღდადზე უფრო მშვენიერი და თვალწარმტაცი მხარე არსად არ არის.*” şeklinde aktarılmıştır. Gürcü dilinde bu atasözü yer almamaktadır. Fakat çeviriye kelimesi kelimesine çevirisi yapılarak aktarılmıştır.

2-Gürcüce Çevirisi ile Orijinal Metin Çevirisi Bakımından Eşleşmeyen Çeviri

●Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste

“Kendinin de evladı vardı. O da günün birinde kaynana olacaktı. Onun için eziyet etmemeliydi. Ah almanın iyi bir şey olmadığını biliyordu. ‘Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste...’ diye bir söz vardı.”(EK. s.117)

„ნაზანსაც ხომ ჰყავს შვილი, ჰოდა, ერთ მშვენიერ დღეს ისიც დედამთილი გახდება. რბალს არ გააშწარებს, რადგან კარგად იცის, რომ ყოველგვარი შურისძიების უებარი წამალი თვით შურისძიებაზე უარის თქმა არის”(უცხო ქალი, გვ.94)

Orijinal metindeki „*Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste*“ atasözü Gürcüce çevirisinde „*ყოველგვარი შურისძიების უებარი წამალი თვით შურისძიებაზე უარის თქმა*” şeklinde çevrilmiştir. Ancak Gürcüce çevirisi doğru bir şekilde Gürcüceye aktarılmamıştır. Çeviri „*რასაც დასთესავ იმავე მოიშვიო*” şeklinde olsaydı daha iyi olabilir ve anlamsal olarak böyle daha uyumludur.

●Allahın bildiği kuldan saklanmaz

“Her güzelin bir başka tadı var. Erkek içinde kadın içinde bu böyle. Allah’ın bildiğini kuldan niye saklayayım? Güzel bir erkek görmüyor muyum, yüreğim eriyor.”(EK. s.140)

“ყველა ლამაზს თავისი ეშხი აქვს. მამაკაცი იქნება თუ ქალი- ეს სულ ერთია. ადამიანს მშვენიერებით ტკბობის უნარი ღმერთმა უბოძა და მე რატომ უნდა უარყო იგი? ჩემი ნაჯიე, ლამაზ მამაკაცს რომ დავინახავ, გული მოწყდება.”(უცხო ქალი, გვ.113)

Yukarıda orijinal metinde verilmiş “*Allah’ın bildiği kuldan saklanmaz,*” atasözü Gürcüce çevirisinde “*ადამიანს მშვენიერებით ტკბობის უნარი*

დღერთმა უბოძა და მე რატომ უნდა უარვეყო იგი?“ şeklinde çevrilmiştir. Ancak anlamsal olarak bu çeviri orijinal metinle uyuşmadığını görmekteyiz. Gürcücede „არაფერი დაიმალებაო“ şeklinde olmalıydı.

3- Doğrudan Çevirisi Yapılmayıp, Ama Anlamını Korunmuş Bir Çeviri

●Açtı ağzını, yumdu gözünü

“Açtı ağzını yumdu gözünü, sesimi çıkarıp tek kelime söylemedim. Niyetin gene bozuksa, hiç zahmet etme, basıp gideyim!” (EK. s.227)

„აკი საყვედურებით ამავსე, იმდენი მლანძღე და მაგინე. მე კი შენთვის საპასუხოდ არაფერი მითქვამს... თუ ისევ აპირებ ჩემს შეჩვენებას, ნუ გაირჯები... ახლავე ავდგები და წავალ!” (უცხო ქალი, გვ.185)

Yukarıda geçen orijinal metindeki *“Açtı ağzını yumdu gözünü,”* atasözü Gürcüce çevirisinde *“აკი საყვედურებით ამავსე, იმდენი მლანძღე და მაგინე,”* şeklinde çevirmenler tarafından çevrilmiştir. Fakat doğrudan çevirisi yapılmayıp anlamsal olarak tekste uygun şekilde çevrilmeye çalışılmıştır.

●Köprüden (köprüyü) geçinceye kadar ayıya dayı derler

“Aliye ananın kafasından Nazan geçti. Köprüyü geçene kadar ayıya dayı demeli, sakalına göre tarak vurmalıydı. Hani hiç te yüzüne güldüğü yok... (EK. s.250)

„აღიე ანა დაფიქრდა. ქალს ისევ ნაზანი დაუდგა თვალწინ. როგორ მივუდგე? სანამ ხიდზე გახვიდოდე დათვს ზიძა უნდა დაუძახო და მიეფერო. სავარცხელიც კაცს წვერის მიხედვით უნდა შეურჩიო... არა, ასე არ ივარგებს... დისშვილისთვის ერთხელაც არ გამილიმია და გული არ გადამიშლია (უცხო ქალი, გვ.23)

Orijinal metin ile Gürcüce çevirisi karşılaştırıldığında orijinal metindeki *„Köprüden (köprüyü) geçinceye kadar ayıya dayı derler“* atasözü,

Gürcüce çevirisinde „სანამ ხიდზე გახვიდოდე, დათეს ბიძა უნდა დაუძახო და მიეფერო“ şeklinde sadece anlamsal olarak ele alınmıştır.

•Kara gün kararır kalmaz

“Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar.” atasözü işi bozulan kişi umutsuzluğa düşmemeli, Tanrı'nın onu daha iyi bir işe kavuşturacağına inanmalıdır anlamına gelmektedir. “Allah gafururrahimdir oğlum, düşünme. Bir kapıyı kaparsa, bir kapıyı açar. Karagün kararır gider mi?”(EK. s.479)

„ღმერთი მოწყალეა, შვილო, ნუ ჯავრობ. ერთ კარს თუ დაგიკეტავს,

მეორეს ღიად დაგიტოვებს, გაჭირვება ვის არ უნახავს”(უცხო ქალი, გვ.390)

Orijinal metin ile Gürcüce çevirisi karşılaştırıldığında orijinal metindeki „**Kara gün kararır kalmaz.**“ atasözünün Gürcüce çevirisinin kelimesi kelimesine çeviri olmadığını söyleyebiliriz. Gürcüce çevirisinde „**გაჭირვება ვის არ უნახავს**“ şeklinde ele alınmıştır. İkinci kısımda yer alan **“Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar.”** atasözü ise Gürcüce çevirisi „**ერთ კარს თუ დაგიკეტავს, მეორეს ღიად დაგიტოვებს**“ şeklinde çevrilerek ele alınmıştır.

SONUÇ

Ele aldığımız kaynak metin “El Kızı”nın erek metin “უცხო ქალი,(Ucxo Kali)” karşılaştırmasında anlamsal eşdeğerlik çerçevesinde incelemeyi amaçlayan bu çalışmadan kaynak metinden ve erek metinden seçilen atasözlerinin bir kesit örneklerinden ele alınıp karşılaştırılarak eşdeğerliğin sağlanıp sağlanmadığı ortaya konmuştur.

Romandan seçilen atasözlerin çeviri eleştirisi kapsamında yapılan çözümlemeleri, çevirmenlerin kaynak metnin biçim ve içeriğini 4 kategoride ele alıp çevirilerin uyumlu olup olmadığını, birebir çeviri ya da anlamsal çeviri olarak ele alındığını ortaya koyan örneklerle gösterip ele almaya çalıştık. Ancak sosyal ve kültürel unsurlar içeren bazı atasözlerin çevirisinde aktarım hatasından kaynaklanan anlam kaymaları olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Anlam kaymalarının olduğu kısımlarda söz konusu çevirinin yan anlamsal yönünün de bozulmasına neden olmaktadır. Buradaki amaç okuyucunun bu romanı anlamasını zorlaştıracak ve çeviri olduğunu hissettirecek türden sorunlardan uzak durulması olmalıdır.

Kısacası, edebi metinlerde geçen atasözlerinin çevirisi için yalnızca dilbilgisine sahip olmanın yeterli bir olgu olmadığını ortaya konulmuştur. Ayrıca Türk Edebiyatı'nın en önemli isimlerinden biri olan Orhan Kemal'in "*El Kızı*" adlı yapıtının İbrahim Goradze ve Niko Baramidze tarafından başka bir kültüre tanıtılması genel yönden bakıldığında çeviride rolleri olmuştur. Bu çalışmada Gürcüce-Türkçe atasözleri karşılaştırılmasındaki saptanan olgular, çevirmenlerin iyi bir çeviri ortaya koyduklarının da bir göstergesidir.

KAYNAKLAR

გორაძე, იბრაიმ; ბარამიძე, ნიკო.(1990). უცხო ქალი. ბათუმი: საბჭოთა აჭარა, გვ.401.

Goradze, İbrahim ve Baramidze, N.(1990). *უცხო ქალი(Ucxo Kali)*, Batumi, Sabçota Açara, s.4011

ჩლაიძე, ლია. (2001). *თურქულ-ქართული ლექსიკონი*. სტამბოლი.

Çladize, Lia (2001). *Türkçe-Gürcüce Sözlük*. İstanbul.

კვანტალიანი, ელიდა (2010). *ქართულ-თურქული ლექსიკონი*. თბილისი.

Kvantaliani, Elida (2010). *Türkçe-Gürcüce Sözlük*. Tiflis.

Bozkaplan, Şerif Ali. (2004). *Atasözlerinin Yapı ve İşleyiş Biçimlerine İlişkin Bir Örnekleme Modeli*, Türk Dil Kurumu V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Ankara.

Holmes, James S. (1987). *The name and nature of translation studies*. In: Indian Journal of Applied Linguistics, Vol. XIII No 2, ss.9-24.

Koller, Werner (1987). *Einführung in die Übersetzungswissenschaft, Heidelberg*, Ouelle und Mayer.

Kemal, Orhan.(1992). *El Kızı*. İstanbul: Tekin Yayınevi, (İkinci Basım), ss. 436.

Uyanık, Ayşe (2012). *Patrick Süskind'in "Koku" adlı romanının Türkçe çevirisinde dil oyunları eşdeğerliği*, The Journal of Academic Social Science Studies, Volume 5 Issue 8, ss. 1219-1229.

Konmuş, Sevtap.(2007). *Türkçe'de Franz Kafka ve Dönüşüm" Çeviribilimsel Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sefer, Hasan(2016). *Moliere'in Cimri'sinin Çevirileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme*, Rumelide Journal of Language and Literature Studies, p. 48-57

Şahbaz, Esra (2013). Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna(La Madone Au Manteau Du Fourrure) Adlı Yapıtının Fransızca Çevirisi Üzerine, Turkish Studies Dergis, Volume 8/10, ss. 629-636.

Yalçın, P. ve Çay, A. R.(2014) "Değirmenimden Mektuplar" adlı eserin Türkçe çevirileri üzerine inceleme, *International Journal of Language Academy*, Volume2/4 Winter p. 266/285